

Желанието на българското общество за отварянето на архивите на Държавна сигурност и разузнавателните служби на Българската народна армия е непроменлива константа през годините на прехода още от самото му начало досега, но процесът на осветляването на сътрудниците на тоталитарните комунистически служби е обект на нескончаеми опити за блокиране.

През последните осем години най-малко една дузина са сериозните атаки срещу закона за досиетата и срещу независимата държавна Комисията, която го изпълнява. Противниците на отварянето на архивите на репресивния апарат на Българската комунистическа партия опитаха всевъзможни начини да спрат осветяването на огромната мрежа от сътрудници, които са заемали или заемат ръководни постове в различните власти и редица сектори на цялото общество след краха на комунистическия режим през 1989 г.

И няма как да е иначе, след като през последните 11 години Комисията не само оцеля, но в резултат на ефективната ѝ работа тя разкри над 12 000 сътрудници на ДС и разузнавателните служби на БНА в различните власти (законодателна, изпълнителна, съдебна, в местната власт, в медиите – четвъртата власт), както и в почти всички сектори на обществото.

На фона на провала на предишните три опита за отваряне на досиетата в България чрез Комисиите Тамбуев (1990), Бонев (1997) и Андреев (2001), това е безспорен и дори неочакван успех с оглед на занижените очаквания и обществено недоверие, с която Комисията Костадинов стартира своята работа през 2007 г.

Написано от Христо Христов
Петък, 25 Май 2018 21:28

Политическите опити за възпиране на закона и Комисията за досиетата намериха почва в БСП, която остана зависима от влиятелните кръгове на бивши сътрудници на тоталитарните служби (през 2006 г. бившите комунисти подкрепи закона за досиетата, но от 2013 г. се върнаха на изходна позиция и без да поемат политическа отговорност за своите предишни действия твърдят, че законът и Комисията са грешка и трябва да бъдат отменени).

След БСП най-податлив на пробиви се оказа съдът. Този съд, който по принцип трябва да прогласява върховенството на закона и да въздава правосъдие, както е във всяка една нормална демократична държава, но в България това, за съжаление не е така (едно от последните социологически проучвания на изследователски център „Тренд“ от февруари 2018 г. показва, че едва 21% от хората имат доверие в съдебната система, б.а.).

Първото безумно решение на съда от 2007 г.

Още първото решение, с което български съд отмени решение на Комисията по досиетата, за обявена принадлежността на сътрудник към ДС, постави въпроса за професионалния капацитет на определени магистрати по тази материя и тяхната независимост от външни фактори.

През есента на 2007 г. това направи съдийката Ралица Романова от Софийския административен съд. Тя отмени решение на Комисията по досиетата, с което само четири месеца по-рано бе обявена принадлежността към ДС на бивш щатен служител на ДС – следователят Павел Димитров в качеството му на член на Висшия съдебен съвет (1991).

Към 2007 г. Димитров бе областен лидер във Варна на новосъздадената от Бойко Борисов партия ГЕРБ (впоследствие бе избран за депутат, но напусна ГЕРБ през лятото на 2013 г., когато партията на Борисов се озова в опозиция, б.а.).

Романова, която стана известна именно с това решение, а впоследствие се прочу и с още няколко дела, беше пренебрегнала редица доказателства за принадлежността на

Тихият опит за преврат на ВАС срещу отварянето на досиетата на Държавна сигурност

Написано от Христо Христов
Петък, 25 Май 2018 21:28

Димитров към ДС, включително и служебната му карта от ДС, за да заключи, че те не са „достатъчни“.

Съдийката бе направила „гениалния“ извод, че „не е посочено нормативно или друго основание, което, от една страна, да свързва посоченото съкращение (ДС, б.а.) с Държавна сигурност и, от друга, да обоснове извода, че длъжността началник-отдел „Следствен“ в ОУ на МВР – Варна, задължително е включена в структурата на Държавна сигурност“.

Да твърдиш, че абревиатурата ДС не е едно и също с Държавна сигурност и да търсиш под вола теле в структурата на Държавна сигурност като аргумент за отмяна на решение на Комисията по досиетата, наистина бе безумно, още повече да се прави от представител на българския съд.

Тогава Комисията обжалва това решение пред Върховния административен съд (ВАС), където спечели и това предотврати сигурно блокиране на прилагането на закона и дейността на Комисията през следващите години.

Тогавашният председател на ВАС Константин Пенчев, който го ръководи в периода 2004-2010 г., си спомня казуса в интервю за desebg.com:

„Това делото [на Павел Димитров] дойде при нас във Върховния административен съд и аз много добре си спомням, че ние обсъждахме въпроса и основната цел на закона, а не конкретното дело. Абсолютно единодушно стигнахме до извода, че смисълът на закона, такъв какъвто той е като продукт на един важен обществен дебат и законодателно решение на парламента, е обявяването на лицата, за които в Държавна сигурност и разузнавателните служби на БНА има документи. За нас тогава във ВАС нямаше съмнение относно наличието на документи. И беше възприет този подход.“

Ходовете на противниците на отварянето на досиета

Тихият опит за преврат на ВАС срещу отварянето на досиетата на Държавна сигурност

Написано от Христо Христов
Петък, 25 Май 2018 21:28

В следващите няколко години нямаше проблеми по прилагането на закона, но активната дейност на Комисията предизвика противниците на отварянето на досиетата да се прицелят по-високо, а именно да намерят начин да торпилерат закона като бъде отменена една от основните разпоредби в закона.

Става въпрос за чл. 25, ал. 3 от закона за досиетата, която посочва едно от основанията за установяване на принадлежност към тоталитарните комунистически служби. Според въпросната разпоредба установяването става:

„Със собственоръчно написана или подписана декларация за сътрудничество; собственоръчно написани агентурни сведения; документи за получени възнаграждения; документи, собственоръчно написани или подписани от сътрудника, съдържащи се в делата на оперативен отчет; документи от ръководилия го щатен или нещатен служител, както и наличие на данни за лицето в справочните масиви (регистрационни дневници и картотеки), протоколите за унищожаване или други информационни носители.“

А кои бяха противниците на отварянето на досиетата? Това бяха организациите на бившите служители на ДС и отделни фигури от репресивния апарат на БКП като последния началник на Шести отдел на Шесто управление на ДС за борба с идеологическата диверсия Димитър Иванов, известен с прякора Митьо Гестапото, и свързани с него лица като Светлана Шаренкова, представяща организацията Форум „България-Русия“.

През 2010 г. те се самоосветиха, след като внесоха искане до тогавашния национален омбудсман Гиньо Ганев той да атакува пред Конституционния съд въпросната разпоредба от закона за досиетата.

Насочването им към омбудсмана не беше случайно хрумване, а добре пресметнат ход, защото омбудсманът беше една от малкото институции, които имаха правото да сезират Конституционния съд (КС).

КС не можеше да бъде сезиран директно от БСП, тъй като социалистите бяха подкрепили приемането на закона и създаването на Комисията.

Гиньо Ганев обаче отклони мерака на Димитър Иванов и сие и отказа да сезира КС. Така противниците на отварянето на досиетата удариха на камък. За кратко обаче.

„Услужливият” съдебен състав на ВАС за сезиране на КС

През 2011 г., четири години след ВАС потвърждаваше без изключение решенията на Комисията по досиетата по дела, заведени по жалби на обявени лица с принадлежност към тоталитарните служби, изведнъж се намери съдебен състав, който свърши това, което омбудсманът отказа да направи предната година – да сезира КС с искане за обявяване като противоречащ на конституцията същия ключов текст от закона за досиетата, за който настояваха Димитър Иванов и останалите от ДС.

Важна подробност бе, че казусът, по който законът за досиетата бе атакуван пред КС, бе по дело, заведено от бившия министър на външните работи в служебния кабинет Софийански Стоян Сталев.

Агентурното минало на Сталев бе разкрито от Комисията по досиетата още през 2008 при проверката на Министерския съвет. Тогава той обаче не е предприел обжалване на решението на Комисията, а подаде жалба едва през 2011 г., малко след като Комисията го обяви повторно в качеството му на посланик при проверката на дипломатите, оповестена през декември 2010 г.

Стоян Сталев е син на известния юрист проф. Живко Сталев, председател на Конституционния съд (1997-2000) и семейството му е известно в юридическите среди.

Председателят на съдебния състав на ВАС по делото на Стоян Сталев, който сезира Конституционния съд, бе съдия Ваня Пунева, която днес е председател на Трето отделение на ВАС. Това е отделението, в което се гледат на втора инстанция всички дела по обжалвания на решения на Комисията по досиета.

Написано от Христо Христов
Петък, 25 Май 2018 21:28

През 2011 г., когато съдебният състав на ВАС по делото на Сталев, реши услужливо да сезира КС, вече се бе случила една важна промяна във Върховния административен съд. През 2010 г. за негов председател бе избран от Висшия съдебен съвет Георги Колев.

Ключовото решение на Конституционния съд

Противно на очакванията на противниците на закона за досиетата КС излезе с безапелационно решение, с което с гласовете на всички 12 конституционни съдии бе отхвърлено искането за обявяване а ключовия текст, по който Комисията обявява хиляди сътрудници с прочистени досиета.

КС напомни, че законът за досиетата от 2006 г. е „израз на консенсусната воля на всички парламентарно представени политически партии в 40-ото Народно събрание да се постигне в максимална степен отварянето на всички документи и оповестяване на принадлежността на всички лица, заемали и заемащи публични длъжности или извършвали и извършващи публични дейности”.

КС подчерта, че законът предвижда обявяване на принадлежност на лицата към Държавна сигурност и разузнавателните служби на Българската народна армия, а не на реалната конкретна дейност на тези лица в полза на посочените служби”.

Той отбеляза и факта, че законодателят „не възлага на Комисията правомощие да прави оценка на лицата, за които установява принадлежност при извършената проверка по наличните документи. Комисията не извършва оценъчна дейност кое от лицата е работило в полза на националната сигурност, в борбата против тероризма и пр. или кое е извършвало дейност по доставяне на друг вид сведения”.

Конституционният съд прие, че „правото на защита срещу ненамеса в личния живот и посегателство срещу достойнството и доброто име на гражданите от основния закон не е нарушено от огласяване на факти от обективната действителност за принадлежност на определени лица към държавни структури. Дейността на гражданите, които са сътрудничили на бившата Държавна сигурност и разузнавателните служби на БНА”.

„Не противоречи на Конституцията да се установява принадлежност на лица към определена общност, орган, държавно учреждение, организация и пр., освен в случаите, когато се застрашава националната сигурност. Не е противоконституционно и принадлежността да се установява от определен орган по законово регламентиран ред въз основа на различни по вид документи като източник на информация”, подчерта още Конституционният съд.

КС отбеляза и нещо изключително важно, което ВАС впоследствие или не анализира достатъчно задълбочено, или изобщо игнорира, а именно, че в началото на прехода (1990) част от досиетата са унищожени.

Това става напълно незаконно и е извършено по време на управлението на БКП/БСП от самата Държавна сигурност. КС подчертава, че идеята на законодателя е да посочи за достатъчно законово основание за обявяване на принадлежност и наличието на други документи от информационните масиви, „когато личните и работни дела и съдържащите се в тях собственооръчно написани от секретния сътрудник документи са унищожени, тъй като е общоизвестен фактът на унищожаване на досиета на част от секретните сътрудници”.

КС обоснова и факта, че „с включване на оспорените документи сред доказателствата за установяване на принадлежност законодателят цели да избегне неравното третиране на гражданите, които са сътрудничили на Държавна сигурност и разузнавателните служби на Българската народна армия и да не бъдат поставени в привилегировано положение лицата, чиито документи по различни причини са унищожени. Следва да се отчете и обстоятелството, че не винаги е искано писмено обещание (декларация) за сътрудничество при вербуване на секретните сътрудници или декларация за неразгласяване на връзките и работата с органите на Държавна сигурност при изключването им” ([виж цялото решение на Конституционния съд – ТУК](#)).

Всички конституирани по това дело страни в КС дадоха становища в подкрепа на закона за досиетата – Министерският съвет, самият председател на ВАС Георги Колев, министърът на вътрешните работи, неправителствените организации Български хелзинкски комитет и фондация „Програма достъп до информация”, както и Комисията по досиетата.

Решението на КС бе огромен шамар срещу противниците на отварянето на досиетата, а след неговото обстойно и мотивирано решение би следвало никой съдия във ВАС да няма проблеми с изясняването на законосъобразността на решенията на Комисията.

Прецедентите през 2013 г. във ВАС

и отварянето на вратата към противоречива съдебна практика

Вместо това през 2013 г. обаче във ВАС отмениха две решения на Комисията. Абсурдното бе, че същите съдии, които направиха това, по антологични казуси в предишни години многократно са потвърждавали решенията на Комисията (в общо 93 случаи за целия съд, б.а.).

Тези прецеденти съвпаднаха с промяна в политическата конюнктура. През 2013 г. на власт дойде кабинетът Орешарски, върнал БСП на власт, а левизата за първи път, след като 7 години по-рано гласува за отварянето на досиетата, се обърна на 180 градуса и започва да говори за закриване на Комисията по досиетата.

Председателят на Комисията Евтим Костадинов сезира за проблема националния омбудсман Константин Пенчев, който се обърна до ВАС с искане да се вземе решение за уеднаквяване на практиката.

„Омбудсманът има правомощие да сезира съда при противоречива практика и аз това направих. Защото най-големият бич и най-голямото съмнение за корупция и за липса на справедливост е, когато по аналогични случаи съдът излиза с различни решения. Това е вредно. Трябва да има предвидимост в правосъдието”, заяви в интервю за **desebg.com** Константин Пенчев.

След цяла година и половина закъснение, през 2015 г., ВАС отказа да изпълни

Написано от Христо Христов
Петък, 25 Май 2018 21:28

конституционното си задължени да уеднакви практиката по решения на Комисията с формалния мотив, че върховните съдии не са могли да се съберат и да се проведе Общо събрание.

„ВАС е изпаднал в невъзможност да се произнесе, като по този начин моето искане е останало без разглеждане. Оттук нататък следва, че всеки състав на съда може да се произнася както си иска по тези спорове. За едни случаи съдът ще потвърди решенията на Комисията, в други случаи при същите условия това няма да се случи”, прогнозира през 2015 г. Пенчев.

Съдебните залитания във ВАС от 2017 г.

Прогнозата на бившият омбудсман се оказва вярна. От 2017 г. насам се наблюдава увеличаване на случаите във ВАС, по които съдът отменя решения на Комисията по досиетата.

Прави впечатление, че всичките са казуси на сътрудници с прочистени досиета, а основната теза на съда е, че Комисията по досиетата е задължена да събира допълнителни доказателства, включително и за извършена от сътрудниците дейност. Нещо, което законодателят не ѝ е вменил и това е потвърдено от Конституционния съд като законосъобразно и непротиворечащо на основния закон през 2012 г.

Справка в сайта на ВАС показва, интересна подробност. Съдията с най-много отменени решения на Комисията е Пламен Петрунов. На сметката си има цели 6 отменени решения на Комисията. В същото време е потвърдил 12 решения. Една от тезите му е, че Комисията не може да обявява повторно сътрудник, който е установен от Комисията в друго му качество при последващи проверки по други институции, когато вече съдът е отменил първото решение, с което той е оповестен. В същото време Комисията по закон е задължена да прави това.

Петрунов е един от 8-те нови съдии, които през 2015 г. са назначени като титуляри във ВАС, избрани сред 33 кандидати.

Написано от Христо Христов
Петък, 25 Май 2018 21:28

Оценяването се извършва от 5-членна комисия, за която тогава „Съдебни репортажи“ посочва, че повечето ѝ членове са близки на председателя на ВАС по това време Георги Колев.

Сайтът dnevnik.bg пише през 2015 г., че както председателят Колев, така и Петрунов е завършил школата на МВР в Симеоново през 1990 г. През 1991 г. Петрунов е назначен за районен съдия в Стара Загора. От 2007 г. е председател на Административния съд в Стара Загора, а през април 2014 г. е командирован във ВАС от Георги Колев.

Практиката на командироване е една от най-спорните в съдебната система, защото позволява да се решават „правилно“ различни кадрови маневри в третата власт.

Бившият омбудсман Константин Пенчев направи и друга прогноза, която се сбъдва. През 2015 г., когато ВАС отказа да се произнесе по искането му за уеднаквяването на съдебната практика по решения на Комисията по досиетата той посочи:

„Аз се питам, след като така ще се решават тези казуси, какво ще правят съдиите в Административния съд София-град, където делата се гледат на първа инстанция? На един съдия ще му бъде потвърдено решението във ВАС, а на друг не. Дори от тази гледна точка се получава разминаване.“

Без съмнение противоречивата практика във ВАС дава отражение и в Административния съд София-град.

През юли 2017 г. председателят на Административния съд в София Радостин Радков отменя едно решение на Комисията по досиетата, след като преди това по 8 дела по аналогични казуси се произнася в ползва на Комисията по досиетата.

Прави впечатление скорострелния срок, в който съдия Радков стига до отмяната на решението на Комисията по това дело – 8 дни, след като е проведено последното

Написано от Христо Христов
Петък, 25 Май 2018 21:28

заседание по казуса. А някои казват, че съдът работил бавно.

Радостин Радков оглавява Софийския административен съд през 2012 г. преди това е работил в Районния съд в Сливен и като административен съдия в Стара Загора (2007). През 2017 г. Висшият съдебен съвет го избра втори мандат за председател на Административния съд в София.

Мълчанието на председателя на ВАС

Сайтът **desebg.com** разполага с неофициална информация, че съдиите Пламен Петрунов и Радостин Радков за завършили школата на МВР в Симеоново факултет „ДС“. Това е подробност, която поставя въпроса за евентуален конфликт на интереси при разглеждането на дела, свързани с разкриването на сътрудници на Държавна сигурност.

За потвърждението на информацията на 11 май 2018 г. **desebg.com** се обърна официално с покана за интервю към председателят на ВАС Георги Чолаков, който от ноември 2017 г. оглави съда.

След седмица мълчание от страна на съда **desebg.com** се обърна за съдействие към пресаташето на ВАС Марияна Цуцекова. На запитването по електронната поща не бе получен отговор. Потърсена по телефона тя заяви, че ще се обади по-късно. Такова обаждане не последва. Странно поведение на институция като ВАС.

Затова сайтът **desebg.com** публикува по-долу въпросите, които бяха зададени в поканата за интервю към председателя на ВАС Георги Чолаков:

1. Какво е личното Ви мнение по отношение на разкриването на архивите на тоталитарните комунистически служби и оповестяването на лица, свързани с тях, заемали или заемали ръководни

Написано от Христо Христов
Петък, 25 Май 2018 21:28

постове в България след 10 ноември 1989 г.?

2. Запознат ли сте с проблема с противоречивата практика на ВАС при разглеждането на жалби на лица, чиято принадлежност Комисията е обявила по закона от 2006 г.?

3. Какво наследство заварихте по този проблем от времето на председателя Георги Колев?

4. Възможно ли е да има конфликт на интереси от определени съдии при разглеждането на такива дела във ВАС?

5. Каква е технологията за отстраняване на противоречивата практика във ВАС, когато тя се появи?

6. Веднъж при предишния председател ВАС не се отстрани този проблем въпреки, че специално по него беше сезиран от националния омбудсман. Склонен ли сте Вие да поставите този въпрос за разрешаването му отново пред Общото събрание на ВАС?

Мълчанието вероятно не е най-доброто решение, когато става въпрос за проблем, по който ВАС проявява две лица и не желае да изчисти.

В случая не може да се прие правилото, че един съд говори чрез своите решения, защото ще излезе, че съдът говори на два различни езика.

Тихият опит за преврат на ВАС срещу отварянето на досиетата на Държавна сигурност

Написано от Христо Христов
Петък, 25 Май 2018 21:28

За разлика от българския съд неотдавна Европейския съд за правата по човека излезе в началото на годината с решение, пряко засягащо процеса на отварянето на досиетата на комунистическите тоталитарни служби, с което отхвърли жалби на бивш агент на ДС (Хараламби Анчев, министър на правосъдието в служебния кабинет на Софийски), че са му нарушени правата при установяване и обявяване на неговата принадлежност при ДС.

Решението на съда в Страсбург, разположено на над 80 страници, е образец за обективно правосъдие ([виж цялото решение – ТУК](#)). За разлика от българския съд Европейският съд за правата на човека е изследвал и най-малките детайли в този сложен и труден процес и се е произнесъл в полза на обществото. Нито един български съдия досега не се е позовал в практиката си на това решение. Може би защото и то не е удобно за продължаването на двойния стандарт, чиято цел не е правосъдие, а създаване на постоянни трусове, които да доведат до блокиране на работата по закона за досиета.